

УДК: 37.013.82:376.2

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-7-17>**Оксана Василівна Ільїна,***аспірант кафедри ортопедагогіки та реабілітології,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна*

МЕТОД МОДЕЛЮЮЧОГО НАВЧАННЯ В КОМПЛЕКСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ОРТОПЕДАГОГІВ-РЕАБІЛОЛОГІВ

У статті розглядаються актуальні практичні аспекти проблеми формування психологічної готовності студентства факультетів корекційної освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл до роботи з дітьми з порушеним розвитком у спеціальних закладах та закладах з інклюзивною та інтегрованою формами навчання. Метою та завданням наукової роботи є представлення спеціально розробленої тренінгової вправи з комплексу авторської програми, яка була експериментально апробована зі студентами II-IV курсів вищезазначених факультетів. Автором системно було поєднано методи моделюючого та ситуаційного навчання в парадигмі підготовки фахівців спеціальної (корекційної) освіти. Було розроблено критерії ефективності та запропоновано методики, а саме: психолого-педагогічна практичність; спонування до проактивності та необхідності приймати рішення; можливість узагальнення та застосування у широкому полі задач – підтвердили за своїми якісними показниками валідність представленої психолого-педагогічної тренінгової вправи та вказали на її можливість застосування як в курсі підготовки спеціалістів в галузі спеціальної освіти, так і для вчителів загальноосвітніх шкіл, в майбутньому – інтегрованих класів.

Ключові слова: спеціальна освіта, ортопедагогіка, діти з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, емоційний інтелект, моделююче навчання, тренінгова вправа.

Постановка проблеми

Модернізація системи професійної освіти посідає чільне місце серед усіх питань вищої школи. У системі спеціальної (корекційної) освіти підготовка висококваліфікованих кадрів, які були би конкурентоспроможними не лише на теренах України, але й за її межами, стоїть особливо гостро [9, 10]. Кількість дітей з полісистемними порушеннями за останні роки зростає. На перше місце з дитячої інвалідизації виходить дитячий церебральний параліч (ДЦП), що виникає в період раннього нейроонтогенезу і призводить до, або ж поєднується з руховими, мовленнєвими, інтелектуальними, поведінковими, психотичними порушеннями, які стають причиною соціальної дезадаптації [6, 11, 12]. Зважаючи на можливу коморбідність порушень опорно-рухового апарату, стає нагальною потреба включення до стандартизованого навчального плану з підготовки ортопедагогів-реабілітологів на факультеті корекційної педагогіки та психології спеціального курсу з формування психологічної готовності спеціалістів – корекційних педагогів – до майбутньої роботи за фахом [9]. Ця означає **актуальність** дослідження з огляду на те, що молоде студентство корекційних факультетів, вперше зіштовхнувшись з дітьми зі складними поєднаними порушеннями, виявляється психологічно невідповідними до роботи за фахом, що надалі змушує їх змінювати професійну діяльність. Тобто, за дослідженнями Р. Аслаєвої, існує потреба в ліквідації протиріч між теорією та практикою [1].

Щоб перевірити нашу гіпотезу про особистісну незрілість молодого студентства, був проведений

констатуючий експеримент з виявлення причин цього феномену. Для визначення розуміння власних емоцій та емоцій інших людей нами була обрана методика «ЕмІн» Д. В. Люсіна, адаптована О. В. Ільїною. В обстеженні брали участь студенти I-II курсів дефектологічних спеціальностей м. Києва, м. Львова, м. Запоріжжя, м. Умані та контрольна група студентів-педагогів початкових класів загальноосвітніх шкіл м. Переяслав-Хмельницький (загалом – 186 осіб).

Експеримент довів, що як в експериментальній так і в контрольній групах на низькому рівні знаходяться показники міжособистісного та внутрішньоособистісного розуміння та управління. Причому доцільно відмітити, що за низького показника міжособистісного розуміння, – показник міжособистісного управління є вищим, а показник внутрішньоособистісного управління – нижчим у порівнянні з показником внутрішньоособистісного розуміння. Ця ситуація свідчить про те, що у молоді віком 18-19 років, студентів I-II курсів – майбутніх педагогів – при низькому рівні відчуття та розуміння психології іншої людини та побудови міжособистісних стосунків є вибудовані правила управління цими стосунками. І навпаки, – при більш високих показниках особистісного розуміння спостерігається низький рівень управління власним емоційним станом. Ця ситуація не може не турбувати і залишитись поза увагою, адже кваліфікований педагог має, перш за все, психологічно розуміти дитину, а це співвідноситься з групою набутих під час навчання у вищому начальному закладі умінь та навичок – когнітивних, соціальних, особистісних, емоційних. Але якщо перші три компоненти студент

за допомогою педагогів опановує від низького до високого рівня, то емоційний компонент – психологічну підготовленість до роботи, вміння розуміти себе, інших, та управляти емоціями – можна скоригувати тільки на спеціально розроблених, додаткових тренінгових заняттях з розуміння та управління емоціями [3].

Підготовці фахівців, які працюють у сфері спеціальної освіти, соціально-педагогічної реабілітації, було присвячено роботи українських та зарубіжних вчених. Але хоча науковцями й були запропоновані деякі моделі психолого-педагогічної підготовки до майбутньої педагогічної діяльності, все ж, на ниві ортопедагогіки – нової спеціальності, яка була вперше започаткована в 2012 році в Національному педагогічному університеті на факультеті корекційної педагогіки та психології – вона залишилась недослідженою, що й зумовило науковий інтерес до цієї теми [2].

Проблему особистісного становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях вивчала О. В. Чуйко [8]. Цей дослідницький напрямок цікавий нам з огляду на те, що ортопедагого-реабілітолог, як і соціальний робітник, працює з важкою (як психологічно, так медично) категорією осіб, і процес особистісного становлення студента є важливою складовою університетської професійної підготовки. Становлення суб'єктності, за визначенням вченої, можливе завдяки тому, що студент у віці від 17 до 23 років набуває нових новоутворень завдяки внутрішній мотивації до дії та реалізації свого внутрішнього потенціалу. Ці зміни відбуваються у двох напрямках – внутрішньому та зовнішньому. На зовнішній площині – це якісні новоутворення в теоретичному та практичному освоєнні професії і на внутрішній площині – «усвідомлення значимості власної ролі у досягненні успіху» [8, с. 115]. Проаналізувавши суб'єктивні новоутворення студентів від I до V курсу, О. В. Чуйко доходить висновку, що лише за умов спеціально створеного освітнього середовища, яке передбачає додаткове впровадження в освітню академічну університетську освіту методів, які би стимулювали особистісний розвиток молодого фахівця, можливе повноцінне професійне становлення. Для вирішення цієї задачі вчена пропонує впровадження в освітній процес тренінгової програми, яка є навчальним предметом вибору студента, направленої на «опрацювання особистісних проблем» та формування базових понять та професійних компетенцій. Відмінністю нашого наукового дослідження та запропонованої методики є спрямованість молодих фахівців на дітей з фізичними вадами з поєднаними ускладненнями, які «невимушено» погіршують психологічне сприймання «особливої» дитини та «вхід у спеціальність».

Заслугує на увагу наукова робота Л. О. Лисуренко, яка вивчала проблематику формування готовності до взаємодії з особливою дитиною у майбутніх педагогів-вихователів спеціальних (корекційних) установ. У своїй роботі вчена довела, що в якості

основного показника готовності студентів – майбутніх дефектологів – до взаємодії з «особливою дитиною» виходить рівень сформованості професійно важливих вмінь: комунікативних, перцептивних, емотивних та рефлексивних. Критеріями ж оцінки рівня готовності студентів до взаємодії з особливою дитиною є продуктивне та доцільне використання професійно важливих вмінь взаємодії на практиці [5].

Вчена в своєму науковому дослідженні для вирішення цієї проблеми приділила вельми значну увагу психологічним дисциплінам, що викладаються студентам, а також запропонувала введення додаткових тренінгових занять, направлених на збільшення емпатійності та рефлексивності. Рівень емоційного інтелекту та його основні складові при цьому у студентів не вимірювався. Перевагами ж запропонованої нами тренінгової програми є акцентуація на формуванні психологічно важливих для роботи спеціального педагога (дефектолога) показників міжособистісного та внутрішньоособистісного розуміння та управління, що є складовими емоційного інтелекту.

Р. Г. Аслаєва у своїй роботі «Стратегія соціально-професійної підготовки дефектологів в педагогічному ВНЗ» вказує на те, що фахівець, який працює з дітьми з обмеженнями життєдіяльності, має бути «полімодалним». Для вирішення поставленої мети в початкову програму з підготовки спеціалістів-дефектологів було впроваджено «функціонально-інтегративну модель» навчання, яка передбачає варіативність навчальних дисциплін, включення студентства в науково-дослідницьку та дослідно-експериментальну діяльність, а також акцентуація на практикоорієнтованість [1]. Ця модель є вельми сучасною, але з огляду на проведений нами констатуючий експеримент, молоді люди у віці 17-19 років виявляються психологічно незрілими при зіткненні з «інакшими» дітьми та потребують додаткової психологічної підготовки, на що й направлена проведена нами наукова робота.

Зважаючи, що формування психологічної готовності є складним багаторівневим комплексом заходів з формування компетенцій майбутнього спеціаліста, нами було виділено III обов'язкових блоки в курсі підготовки майбутнього ортопедагого-реабілітолога. I. *Когнітивний блок* з його теоретико-підготовчим змістом (знання дисциплін психологічного спрямування). II. *Операційний блок* (застосування знань, формування навичок і вмінь, розуміння психологічних задач, професійних обов'язків, оперування засобами досягнення мети, здатність до прогнозування діяльності тощо). III. *Блок особистісної підготовки*: 1) аксіологічний компонент особистісної готовності (формування у студента належної системи цінностей); 2) мотиваційно-вольовий компонент (формування мотиваційно-спонукальної сфери, рефлексивності та належних базових переконань); 3) компонент тренування й розвитку емоційного інтелекту (зокрема навчання розумінню та управлінню внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційних станів); 4) адап-

таційний компонент; 5) компонент професійної самоактуалізації та профілактики професійного вигорання.

Для забезпечення формування на належному рівні I когнітивного блоку в курсі підготовки ортопедагога-реабілітолога вперше були розроблені та внесені до навчального плану такі дисципліни психологічного спрямування: ортопсихологія; вікова та педагогічна ортопсихологія; психолого-педагогічна діагностика та консультування; спеціальні методики викладання образотворчого мистецтва для дітей з порушенням функцій опорно-рухового апарату; нейропсихологія; корекційної-реабілітаційні практикуми. Формування II блоку – операційного – відбувається під час практичних та лабораторних занять, а також виробничо-навчальних практик на навчальних базах кафедри у навчально-виховних, реабілітаційних, інклюзивних загальноосвітніх закладах для дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату на посадах помічника вихователя, вихователя, вчителя.

Метою статті є представлення до розгляду частини спеціально розробленої та апробованої тренінгово-навчальної програми, яка спрямована на забезпечення компетентності студентства в особистісній психологічній підготовці (формування III блоку структури психологічної підготовки). Перевагами розробленої нами тренінгової програми є врахування соціального замовлення при переході загальноосвітніх шкіл до інклюзивних та інтегрованих. Вправи, які входили до тренінгового курсу, розроблялись з урахуванням специфічних умов спілкування з дітьми з різноманітними поєднаними порушеннями. Адже саме цілісний компетентнісний підхід до підготовки спеціальних (корекційних) педагогів складуть перспективу до переосмислення системи навчання майбутніх фахівців інклюзивної освіти.

До додаткового, факультативного навчання були залучені студенти II-IV курсів факультетів корекційної освіти та студенти – вчителі загальноосвітніх шкіл, які попередньо брали участь в констатуючому експерименті з досліджуваної теми.

Серед сучасних методів навчання за останні 10 років, найбільш цікавим, популярним та ефективним став метод ситуаційного навчання, або ж «кейс-метод» [7]. У парадигмі підготовки корекційних (спеціальних) педагогів, на нашу думку, він може бути вельми корисним, але лише окремі його підходи. Метод ситуаційного навчання передбачає осмислення студентами реальної життєвої ситуації. В роботі з дітьми з порушенням розвитком та ще й поєднаними порушеннями перехід від конкретної до універсальної ситуації дуже ускладнений з огляду на унікальність та непередбачуваність кожного окремого випадку. Тому, врахувавши особливості підготовки фахівців з корекційної освіти, нами пропонується застосовувати метод моделюючого навчання [4] із залученням певних елементів ситуаційного навчання. При цьому будуть використані методично-обґрунтовані критерії оцінювання його ефективності.

За визначенням Є. Лодатка, моделювання – це особлива форма експерименту, яка полягає в тому, що досліджується не сам об'єкт, а його модель. Технології навчання, зазначає вчений, мають розроблятися для кожного конкретного випадку відповідно до навчальних потреб і являють собою модельні реалізації методичних рішень. У поєднанні з моделлю ситуаційного навчання моделююче навчання в рамках психологічної підготовки до майбутньої практичної діяльності ортопедагога-реабілітолога дозволяє: а) креативно думати та діяти в педагогічній практиці з дітьми з порушенням розвитком, б) стимулювати до «розкріпачення» майбутніх викладачів-реабілітологів, формувати у них навички прогресивного стилю мислення, етики та мотивації педагогічної діяльності в) вивчити та пропагувати технології створення та побудови моделюючих вправ навчання в спеціальній (корекційній) освіті.

Спираючись на літературні джерела, зокрема [7], нами пропонується адаптовані до корекційної освіти три критерії, за якими ми будемо визначати ефективність змодельованої педагогічної ситуації:

1. Психолого-педагогічна практичність: а) яка навчальна направленість змодельованої педагогічної ситуації; б) які проблеми формування психологічної готовності студентства пов'язані з цією ситуацією.

2. Спонування до проактивності та необхідності приймати рішення (ситуація, яка ставить студента у позицію головної особи та вимагає приймати рішення, має стимулювати та виховувати рефлексію на дійство, що відбувається).

3. Можливість узагальнення та застосовування у широкому полі задач (придатність змодельованої ситуаційної вправи до узагальнення в педагогічній практиці спеціального педагога за різними напрямками роботи).

Для зменшення відчуття «владної дистанції» [7, с. 232] зі студентством під час проведення моделюючого тренінгу ведучому рекомендується користуватись підготовчими техніками.

1. Неформально познайомитись з групою. Розпитати про їхні зацікавленості, розказати їм про свій педагогічний шлях на дефектологічній ниві.

2. Практикувати демократичну, доброзичливу та впевнену манеру викладання.

3. Нейтрально ставитись до думок студентів протягом обговорення змодельованої ситуації. Застосовувати уточнювальні запитання.

4. Використовувати слово «ми» всупереч «ви» («ми проаналізуємо», «ми розглянемо це питання» тощо).

5. Вести обговорення, не встаючи з місця.

6. Намагатись зрозуміти індивідуальну позицію чи ставлення кожного з учасників групи до теми, що обговорюється.

7. Залучати до обговорення та дискусії тих студентів, які соромляться, або ж обрали роль пасивного спостерігача.

8. Формувати вміння вислухати, що є найважливішою рисою в професії ортопедагога, який працює з дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату в поєднанні з супутніми розладами, особливо – мовлення.

З огляду на викладений теоретико-науковий методичний матеріал зі створення, організації та проведення занять з використанням моделюючого навчання, нами був розроблений тренінг, в який входили вправи, що сприяли достатньому рівню формування блоку особистісної підготовки в рамках комплексної психологічної підготовки ортопедагога-реабілітолога.

Вправи були розроблені таким чином, що поступово у студентів, які були охоплені додатковою психолого-педагогічною тренінговою роботою, вироблялись необхідні риси для подальшої педагогічної роботи з найважчою категорією дітей, а саме дітьми з порушеннями опорно-рухового апарату з поєднаними ускладненнями. Тренінгова робота проводилась протягом 6 місяців, періодичністю 2 заняття на місяць. Формуючий експеримент із визначення ефективності проведеної тренінгової роботи планується провести у вересні 2017 року.

План тренінгової роботи з формування блоку особистісної підготовки.

1. Аксиологічний компонент	Групова робота з застосуванням моделюючого навчання, тренінгова вправа «Ведмедик з магазину іграшок».
2. Мотиваційно-вольовий компонент	Групова робота зі студентами. Тренінгові вправи на розвиток та розширення власного репертуару можливостей; асертивної поведінки; партнерства; безоцінкового ставлення до учасників тренінгу; усвідомленого застосування «Я» та «Ти» – повідомлень;
3. Компонент тренування й розвитку емоційного інтелекту	Групова робота зі студентами. 1. Тренінг на вміння розрізнення емоційних станів. Застосування моделі «АВС» - думка-емоція-поведінка для регулювання власного емоційного стану та навчання регуляції емоцій майбутніх учнів. 2. Тренінг успішної комунікації та вирішення конфліктів.
4. Адаптаційний компонент.	Групова робота зі студентами. Тренінг правильного ведення суперечок та диспутів між вчителем та учнем, який демонструє конфліктну поведінку. Арт-терапевтичні техніки.
5. Компонент професійної самоактуалізації та профілактики професійного вигорання.	Групова робота зі студентами із застосуванням арт-терапевтичних технік.

Тренінгова вправа 1: Ведмедик з магазину іграшок.

(Розроблена О. В. Ільїною)

Цілі психолого-педагогічного моделюючого тренінгу:

- розвиток емпатійності, гнучкості мислення та дії в ігровій ситуації з групою;
- розвиток рефлексивності;
- дослідження думок, що лежать в основі формування ціннісного ставлення до речей;
- порівняння точок зору головних героїв з прослуханого оповідання;
- оцінювання та озвучування рішень учасниками тренінгу.

Завдання:

- навчання розумінню метафор та алегорій в певній ситуаційній вправі;
- навчання самостійного пояснення розуміння цінностей та обґрунтування критеріїв для оцінки;
- навчання відслідковування власних асоціативних зв'язків та емоцій за безпосередньої участі в ситуаційній вправі.

Час проведення: 2,5 год.

Слухачі: студенти II-IV курсів педагогічних ВНЗ дефектологічних факультетів, вчителі-початківці інклюзивних класів.

Ведучий читає текст:

У великому універмазі, серед інших іграшок, вже давно, на самоті, сидить на полиці іграшковий ведмедик, якого звуть Михасик. Зшитий він був з цупкої тканини – оксамиту. І колір був гарний – коричневий. Його побачила маленька дівчинка, яка прийшла до універмагу разом зі своєю мамою, і очки її заблищали: – Мамо, мамо, придбай мені, будь ласка, цього ведмедика. Ні, – каже мама, у нас немає часу, та й гудзик у нього відірваний. І з цими словами вона за руку відвела похнюплену донечку від прилавку. Вночі, після закриття магазину, ведмедик зліз з полицки і пішов шукати свого гудзика. Він довго шукає гудзика по всьому універмазі і нарешті знаходить у відділі ліжок, де гудзик виявляється пришитим до матрацу. З усіх сил Михасик став тягнути за гудзик і – впав з ліжка, зачепивши настільну лампу. Грюкіт почув нічний сторож. Суворий та дисциплінований, він

обстежив всі закутки і знайшов Михасика, який лежав на підлозі. Здивувавшись, сторож обережно підняв його і відніс до іграшкового відділу, посадивши знову на полицку. Наступного дня до універмагу повернулись дівчинка з мамою. Вони купили Михасика і він, щасливий, приєднався до сім'ї, а радісна дівчинка пришила йому застібку.

Питання до аудиторії:

- Хто такий Михасик?
- Де він знаходиться?
- З чого він зроблений?
- Згадайте будь-ласка який на дотик матеріал,

названий оксамитом (по колу пускається шматочок оксамиту).

Пояснення. Перше опитування аудиторії сфокусоване на відтворенні фактів оповідання і вузькому напрямку запитань. Не пропонується протилежна точка зору і відсутня прив'язка до особистого (досвіду та відношення).

Стратегії, що використовуються для ремоделювання вправи:

- 1) порівняння поглядів, інтерпретацій або теорій;
- 2) генерування або оцінювання рішень;
- 3) налагодження критеріїв для оцінки: прояснення цінностей та стандартів;
- 4) дослідження думок, заснованих на почуттях, і почуттів, заснованих на думках;
- 5) оцінка поглядів, інтерпретацій або теорій.

З метою більш глибокого розуміння суті оповідання та дослідження думок слухачів ведучий пропонує ввести схему розігрування ролей. З аудиторії слухачів п'ятеро студентів одягають маски іграшок, а ще троє призначаються на ролі мами, дочки та сторожа. Іграшки сидять в «магазині». Повз них проходить мама з дочкою, підбираючи найкращу іграшку. Після декількох хвилин пошуку ведучий зупиняє дію і запитує у іграшок, як вони почуваються. Після того продовжується міні-спектакль. Мама з дочкою програють весь сценарій оповідання з Михасиком.

Після завершення «спектаклю» ставляться питання Михасику, дочці, мамі – «Як ви почувалися?».

Питання для обговорення з аудиторією:

- що Михасик робив в магазині після закриття?
- Чому він думав про важливість віднайти гудзик?
- Чи думаєте ви, що для нього дійсно було важливо знайти гудзик?
- Як ще Михасик міг би вирішити проблему відсутності гудзика?

– Чи дійсно було необхідним для Михасика мати гудзика, щоб бути придбаним?

– Як ви думаєте, дорослий придбав би іграшкового ведмедика без гудзика? Якщо ні, то чому?

– Чому ви думаєте, що дівчинка купила б його в будь-якому випадку?

– Що б ви зробили в такій ситуації?

– Що відчуває дівчинка після того, як вона купила Михасика? Чому?

– Як ви думаєте, що відчував ведмедик? Чому? Звідки ви знаєте?

– Чи можете ви уявити інший варіант кінцівки цієї історії?

– Якби ваша улюблена іграшка могла думати, що б вона подумала, якщо її придбають?

– Чому деякі люди турбуються про такі речі, як відсутність гудзика, а інші – ні?

– Наскільки важливим було відсутність гудзика для мами? Чому? Які аргументи можуть бути у неї?

– Наскільки важливою була відсутність гудзика для дівчинки? Чому?

– Наскільки важливою була відсутність гудзика для Михасика? Чому?

– Що було найважливішим у ведмедика для мами?

– Що було найважливішим у ведмедика для дівчинки? Чому дівчинці потрібен Михасик?

– Чому відсутній гудзик не змінив її почуття?

– Чи міг би відсутній гудзик порушити будь-які плани дівчинки щодо Михасика? Чому так, або чому ні?

– Про що говорить нам різниця цінностей матері та дочки?

– Ви думаєте, що відсутність гудзика – це важливо? Чому так, або чому ні?

– Чи ви коли-небудь спостерігали або відчували аналогічні розбіжності? Наскільки це було схоже?

– Що ви думаєте про це? Що це говорить нам про ваші цінності?

– З ким ви себе ідентифікуєте?

– Кого ви розумієте?

– За кого ви вболіваєте? Чому?

Проаналізуємо проведений моделюючий психолого-педагогічний тренінг (вправу) за критеріями ефективності.

Критерії ефективності	Якісні показники результативності вправи
1.Психолого-педагогічна практичність: а)навчальна направленість: б) проблемна направленість:	- навчання розуміння метафор та алегорій; - навчання самостійного пояснення розуміння цінностей та обґрунтування критеріїв для оцінки; - навчання відслідковування власних асоціативних зв'язків та емоцій. - пошук критеріїв для визначення цінностей та стандартів, розвиток емоційного інтелекту; - пошук альтернативних шляхів вирішення проблеми, розвиток навичок власної самоактуалізації.
2.Спонування до проактивності та необхідності приймати рішення:	- ефективність обговорення з аудиторією ситуації та безпосередня участь у дійстві, спонукає до аналізу та прийняття рішень.
3.Можливість узагальнення та застосування у широкому полі задач:	- можливе узагальнення за різними напрямками психолого-педагогічної корекційної роботи.

Аналіз указує, що тренінгова вправа «Ведмедик з магазину іграшок» за своїми якісними показниками відповідає вимогам та завданням, що закладались в критеріях ефективності.

Висновки

При формуванні психологічної готовності ортопедагога-реабілітолога вельми важливо не тільки дати студенту теоретико-академічні знання, передбачені навчальним планом університетської підготовки, але й сформувані навички щодо розуміння власного емоційного стану та стану людини, яка має вади розвитку і тим самим відрізняється від основної групи. Найкращим навчальним уроком з розуміння іншої, «ін-акшої» людини є змодельована навчальна ситуація, де через дійство, опосередковано, усвідомлюються, аналізуються, провокуються фрустрації та засвоюються основні критерії цінностей та стандартів. Методи моделюючого та ситуаційного навчання у запропонованій вправі виявились гармонійно поєднаними, що і підтвердили розроблені нами критерії ефективності. У

вправі «Ведмедик з магазину іграшок» нами було підібрано відповідного головного героя – ведмедика з відірваним гудзиком, адже іграшка-ведмедик з дитинства близька та улюблена всіма дітьми. Символом ведмеда є фізична сила, здоров'я та витривалість, а відірваний гудзик символізує деяку недосконалість. Рефлексія студентства на змодельовану ситуацію повною мірою висвітлює якісні зміни процесу формування особистісних рис, здатності застосовувати знання на практиці, тобто бути компетентним у своїй подальшій педагогічній діяльності як на ниві спеціальної освіти, так і в інтегрованих закладах освіти. Адже особливістю професійної діяльності корекційного педагога є поєднання процесів корекції, навчання, соціалізації, реабілітації, інклюзії, а також подолання власної психологічної некомпетентності. Зрозумівши сутність цих процесів, студент, який навчався за експериментальною програмою, готовий до реалізації нової задачі – оволодіння «універсальності» професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аслаєва Р. Г. Стратегія соціально-професійної підготовки дефектологів в педагогічному вузі: Авт-т дис. докт.пед.наук / Р. Г. Аслаєва. – Іжевск, 2011 – 497 с.

2. Ільїна О.В. До питання про психологічну готовність майбутніх педагогів до фахової діяльності / О.В.Ільїна // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка / за ред.О.В.Гаврилова, В.І.Співака. – Вип.ХХІ в двох частинах, частина 2. Серія : соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: «П.П.Медобори-2006», 2012. – С.68-78.

3. Ільїна О.В. Дослідження емоційного інтелекту у процесі формування психологічної готовності майбутніх ортопедагогів-реабілітологів, дефектологів до роботи з людьми з порушеним розвитком. / О.В.Ільїна // Тези доповіді міжнародного конгресу зі спеціальної

педагогіки, психології та реабілітології «Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до ін-клюдії».– «Вінниця-2016» – С.133-137.

4. Лодатко Є. О. Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічні вимірювання: that is that? / Є.О. Лодатко // Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. У 2-х тт. – Вип 3. – 2011. – Т. 1. – С. 339-344.

5. Лисуєнко Л.А. Формирование готовности к взаимодействию с особым ребенком у будущих педагогов-воспитателей специальных (коррекционных) учреждений: Авт-т дис... канд.пед.наук / Л.А. Лисуєнко. – Москва. – 2004. – 20 с.

6. Мартинюк В.Ю. Соціальна педіатрія в Україні: концепція, завдання, перспективи / В. Ю. Мартинюк // Соціальна педіатрія. – 2011. – №1. – С. 17-23.

7. Ситуаційна методика навчання: теорія та практика / Упор. Сидоренко О., Чуба В. // Програма поширення ситуаційної методики в Україні – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – 256 с.

8. Чуйко О.В. Особистісне становлення суб'єктів професійної діяльності у соціономічних професіях / О.В. Чуйко. – К.: АДЕФ-Україна, 2013. – 280 с.

9. Шевцов А.Г. Обґрунтування ортопедагогіки. Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун. імені Івана Огієнка / Вип. ІХХ. Частина 1. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори, 2012. – 462 с. – С. 274-284.

REFERENCES

1. Aslaeva, R. G. (2011). *Strategiya sotsialno-professionalnoy podgotovki defektologov v pedagogicheskom vuze* [Strategy of social and professional training of defectologists in pedagogical high school]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Izhevsk [in Russian].

2. Ilna, O. V. (2012). Do pytannya pro psikhologichnu hotovnist maybutnikh pedahohiv do fakhovoyi diyalnosti [On the issue of psychological readiness of future teachers for professional activity]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamyanets-Podilskoho universytetu imeni Ivana Ohiyenka – Collection of scientific works of Kamyanets-Podilskiy Ivan Ogienko University, XXI (2)*, 68-78. Kamyanets-Podilsky: «Medobory-2006» [in Ukrainian].

3. Ilna, O. V. (2016). Doslidzhennya emotsiynoho intelektu u protsesi formuvannya psikhologichnoyi hotovnosti maybutnikh ortopedahohiv-reabilitohiv, defektolohiv do roboty z lyudmy z porushenym rozvytkom [The study of emotional intelligence in the process of formation the psychological readiness of future orthopedagogues-rehabilitologists, defectologists to work with people with disturbed development]. *Mizhnarodnyi konhresi zi spetsial'noyi pedahohiky, psikhohihiy i ta reabilitohihiy «Osvita ditey z osoblyvymy potrebamy: vid instyualizatsiyi do inklyuziyi» – Proceedings of International Congress on Special Education, Psychology and Rehabilitation “Education of children with special needs: from institutionalization to inclusion”* (pp. 133-137). Vinnytsia «Vinnytsia-2016» [in Ukrainian].

4. Lodatko, Y. O. (2011). Pedahohichni modeli, pedahohichne modelyuvannya i pedahohichni vymiryuvannya: that is that? [Pedagogical models, pedagogical modeling and pedagogical measurements: that is that?]. *Pedahohika vyshchoyi shkoly: metodolohiya, teoriya, tekhnolohiyi. Vyshcha osvita Ukrainy: Teoretychnyy ta naukovy-metodychnyy chasopys – Pedagogics of Higher School: Methodology, Theory, Technol-*

10. U.S. Department of Education. 1990 *To assure the free appropriate publik edukation of oil children with disabilities*. Washigton, DC: U.S. Government Printing Office.

11. Kanner L. *Child psuchiater*. IL:Thomas, 1957 – 27 с.

12. *Psychological Problems of Cerebral Palsy Text.: a Simposium of the American Psychological Assosiation & The National Society for Crippled Children and Adults*. Illinois, 1996. - 112 p.

ogies. Higher Education of Ukraine: Theoretical and Scientific Methodical Journal, 3, 339-344 [in Ukrainian].

5. Lisurenko, L. A. (2004). *Formirovaniye gotovnosti k vzaimodeystviyu s osobym rebenkom u budushchikh pedagogov-vospitateley spetsialnykh (korrektsionnykh) uchrezhdeniy* [Preparing for interaction with a special child from future educators-educators of special (correctional) institutions]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].

6. Martynyuk, V. Y. (2011). *Sotsialna pediatriya v Ukrayini: kontseptsiya, zavdannya, perspektyvy* [Social pediatrics in Ukraine: concept, tasks, perspectives]. *Sotsialna pediatriya – Social pediatrics, 1*, 17-23 [in Ukrainian].

7. Sydorenko, O., Chuba, V. (2001). *Sytuatsiynna metodyka navchannya: teoriya ta praktyka* [Situational teaching methodology: theory and practice]. Kyiv: «Tsentr innovatsiy ta rozvytku» [in Ukrainian].

8. Chuyko, O. V. (2013). *Osobystisne stanovlennya subiyektiv profesinoy diialnosti u sotsionomichnykh profesiyakh* [Personal formation of subjects of professional activity in socionomical professions]. Kyiv: ADEF-Ukraina [in Ukrainian].

9. Shevtsov, A. G (2012). *Obgruntuvannya ortopedahohiky* [Justification of orthopedagogy]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamyanets-Podilskoho universytetu imeni Ivana Ohiyenka – Collection of scientific works of Kamyanets-Podilskiy Ivan Ogienko University, ІХХ,(1)*, 274-284. Kamyanets-Podilsky: «Medobory» [in Ukrainian].

10. U.S. Department of Education (1990). *To ensure the proper education of children with disabilities*. Washigton, DC: U.S. Government Printing Office [in English].

11. Kanner, L. (1957). *Child psuchiater*. IL: Thomas [in English].

12. *Psychological Problems of Cerebral Palsy Text.: a Simposium of the American Psychological Assosiation & The National Society for Crippled Children and Adults*. (1996). Illinois [in English].

Oksana Iliina,
post-graduate student, Department of Rehabilitation Therapy,
National Pedagogical Dragomanov University,
9. Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine

METHOD OF MODELING SITUATIONS IN COMPLEX PSYCHOLOGICAL TRAINING OF REHABILITATION THERAPISTS

The article deals with relevant practical aspects of the formation of psychological readiness of the students majoring in special education and teachers of secondary schools for working with children with developmental disorders in special establishments and institutions with inclusive and integrated forms of training. The paper aims to present a specially developed training exercise from the complex of the author's program, which has been experimentally tested with students of 2nd-4th years of study majoring in special education. In the process of forming future rehabilitation therapist's psychological readiness for working with special children it is important not only to provide him/her with necessary theoretical knowledge but also form the skills of understanding his/her own emotional states and the ones of the people having developmental disorders and who differ from others. The best way to provide understanding a "different" person is to model a situation where frustrations are provoked, analysed and considered indirectly. There has been proposed a special role-playing game "Teddy-Bear in the Store" where the main character is a teddy bear without a button, a girl willing to buy it and her mother who does not want to do it because the toy is "defective". The bear is a symbol of strength and health, and a torn-off button shows its imperfection. The participants are suggested to role-play the situation proposed and dwell upon the actions of its characters, as well as to answer a number of questions concerning the actions of all the story characters. There have been worked-out the following criteria to check the effectiveness of the proposed methodology: psychological and pedagogical efficiency; motivation for proactivity and the necessity to make decisions; the possibility of generalization and application in a wide field of tasks – the qualitative indicators have confirmed the validity of the presented psychological training exercise. It can be applied both in the course of training students in the field of special education and teachers of secondary schools, in the future – integrated classes.

Keywords: special education, rehabilitation therapists, children with developmental disorders, emotional intelligence, modeling training, training exercises.

Submitted on June, 14, 2017

Reviewed by Doctor of Pedagogy, prof. A. Shevtsov
